

JOHN BLOFELD

Mistica tantrică a Tibetului

TEORIA, SCOPUL ȘI TEHNICILE
MEDITAȚIEI TANTRICE

Traducere din limba engleză:
WALTER FOTESCU

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Notă asupra ediției	4
Prefață	5

PARTEA ÎNTÂI. Fundal și teorie

1. <i>Vajrayāna</i> . Intuiții	11
2. Cadrul <i>Mahāyāna</i>	46
3. Esența metodei tantrice. Scopul	78
4. Simboluri psihice și simboluri materiale	112

PARTEA A DOUA. Practică

5. Aspirație	153
6. Preliminariile	178
7. Practica generală	208
8. Sādhanele	248
9. Practici avansate	277
Concluzie	312

Prefață

Vajrayāna, sau Vehiculul de Diamant, este școala din buddhismul Mahāyāna prevalentă în Tibet, Bhutan, Sikkim, Ladakh și Mongolia. Formă de mistică eminamente practică, Vajrayāna oferă tehnici precise pentru dobândirea acelei înțelepciuni prin care egoul omului este negat și el intră în beatitudinea Eliberării (Nirvāṇa).

Timp de peste o mie de ani, tehnicile acestea – elaborate la universitatea monastică Nālandā, în India, în perioada în care Britania era sub ocupație romană – au fost transmise de la maestrul la discipol și ferite cu grijă de intruși. Cu ceva mai mult de o jumătate de secol în urmă, Tibetul a fost lovit de o tragedie care a făcut zeci de mii de oameni să se refugieze dincolo de granițe. Ca urmare, lamașii au admis că, odată cu distrugerea culturii tibetane în patria ei, s-ar putea ca știința sacră să decadă și să dispară. De aceea, ei sunt avizi să-i instruiască pe toți cei care doresc sincer să învețe. Din această privință, destinul tragic al Tibetului a fost un câștig pentru lume. Mistica sau căutarea adevărului divin în interior a existat dintotdeauna în sânul unor mici grupări de pretutindenți; dar tehnicile mistice tantrice au

puține analogii cu alte religii, sau chiar cu alte școli ale buddhismului, iar multe sunt absolut unice. În afara interesului pe care îl suscită pentru cei care studiază buddhismul (mai ales Zen) și psihologia, aprofundarea lor îi va răsplăti pe toți cei dornici să înlătore vălul aparențelor și să acceadă la sursa divinității și a înțelepciunii.

Calea Vajrayānei este Calea Puterii, care duce la stăpânirea asupra binelui și a răului. Este de asemenea Calea Transformării, în care circumstanțele interioare și exterioare sunt transformate în arme prin puterea minții. Se înțelege de la sine că progresul într-o transformare atât de vastă nu este simplu și nu poate fi obținut prin liturghii și formule sacre. Aici, la fel ca peste tot, Mîntea este Regele. Fără o voință cu tăria diamantului, cine poate să dobândească Eliberarea încă din această viață? Întreaga ființă a adeptului, experiența și mediul său – bun și rău – trebuie puse în slujba acestui scop.

Prima cerință este o hotărâre de nestrămutat; a doua este un învățător care să predea nu numai pe baza scrierilor sacre, ci și din experiență și dintr-o minte iluminată. În Apus, astfel de oameni sunt încă extrem de rari; dar printre refugiații tibetani, care au venit în număr mare în India, Sikkim și Nepal, există lamași iluminați proveniți din marile așezăminte monastice de învățatură și yoghini desăvârșiți alungați din fortărețele lor montane. Un mic număr dintre aceștia au ajuns în Europa și America și lucrează în universități, sau au fondat edificii religioase (*gompa*) în locuri izolate. Samye Ling, o gompa din landa scoțiană, a atras deja un grup de lamași și mai mulți studenți decât poate găzdui. În America, Institutul Naropa din Boulder, Colorado, și Universitatea Namgyal din Ithaca, New York, oferă o gamă com-

pletă de cursuri și studii buddhiste. După ce un număr suficient de lamași vor ajunge să stăpânească limbi europene, ne putem aștepta din partea lor la lucrări prestigioase care să expună învățăturile mai deschis decât s-a făcut vreodată în Tibet, fiindcă ei au înțeles că menținerea vechilor precauții ar amenința *Vajrayāna* cu dispariția. Nu toți elevii lor vor fi buddhiști, unii vor găsi util să adapteze tehnicile tantrice la viața lor spirituală. Între timp este de datoria noastră, a adeptilor apuseni ai *Vajrayānei*, să expunem subiectul pe cât de bine putem. Aceasta își propune cartea de față. Am ezitat timp de vreo zece ani s-o scriu, fiindcă-mi simțeam cunoașterea inadecvată și fiindcă de regulă e preferabil să păstrăm tăcerea până când progresul spiritual ne permite să vorbim cu autoritate; am luat în fine decizia s-o scriu, deoarece cred că există un interes crescând în *Vajrayāna* și e momentul să clarificăm neînțelegerile grotești privitoare la buddhismul tantric care se găsesc în scrierile anterioare pe această temă ale unor autori apuseni rău informați.

În Tibet, învățăturile orale esențiale, în lipsa cărora scrierile tantrice rămân o enigmă, sunt însoțite de interdicția de a vorbi despre ele fără încuviințare. A permite unui student la Medicină doar pe jumătate format să practice la fel de liber ca și un medic calificat, ar fi mai puțin periculos decât a îngădui unor novici să se erijeze în maeștri ai unor tehnici în măsură să transforme nu doar gândirea, ci și mintea însăși. Greșit aplicate, aceste tehnici pot duce la nebunie și chiar la o stare mai rea decât aceasta.

Cartea de față se referă doar în treacăt la istoria, dezvoltarea și starea prezentă a *Vajrayānei*, și la diferitele școli și secte. Ea se ocupă în primul rând de metoda tantrică – mijloacele de a do-

bândi rezultatele extraordinare care decurg din antrenamentul minții și negarea egoului.

Convins fiind că *Vajrayāna* este una dintre cele mai frumoase flori ale înfăptuirilor spiritului omenesc, sunt sigur că nu am reușit s-o prezint la adevărata ei valoare. Speranța mea sinceră este că această carte îi va încuraja și pe alții să urmeze calea *Vajrayāna* către Eliberare.

John Bloefeld,
Bangkok, Thailanda

PARTEA ÎNTÂI

Fundal și teorie

1

Vajrayāna

Intuiții mistice

Există momente în viață când o experiență surprinzătoare, dar minunată, își face brusc apariția în minte ca și cum ar veni dintr-o altă lume. Magia pe care o determină – ca și cum cineva ar fi rostit din întâmplare „Sesam deschide-te!“, formula care rostogolește stânca ce acoperă comoara ascunsă – este adesea atât de efemeră încât este uitată în bucuria experienței. Poate fi un ritm muzical abia perceptibil: o pasăre care începe să cânte, vuietul unui val, un cântec de fluier sub clar de lună. Sau poate fi o armonie sonoră grandioasă, pașnică sau care inspiră teamă: murmurul unei după-amieze de vară, sau urletele și tunetele fatidice ale unei furtuni în munți. Poate fi ceva văzut: un zâmbet încântător sau rotunjimea unui braț; un singur gest, o formă, sau o nuanță de o frumusețe fascinantă; o scenă familiară transformată de o calitate neobișnuită a luminii; o panoramă majestuoasă de culori întrețesute răspândite pe întinderea mării

sau a bolții cerești; o aglomerare de stânci sugerând niște ființe enorme pline de viață. Altminteri vraja poate fi plâsmuită de o exaltare bruscă țâșnită direct din minte pe care o azvârle, ca să spunem așa, într-o dimensiune necunoscută.

Faptul că experiența aceasta nu este un capriciu trecător, ci indiciul a ceva profund semnificativ, este recunoscut instantaneu, dar nu întotdeauna urmează înțelegerea semnificației sale. O cortină până atunci neobservată este trasă brusc la o parte; și, cu toate că intervin și alte văluri, pentru un moment atemporal, acolo se află un mister parțial revelat. După care cortina cade la loc și, cel puțin într-o anumită măsură, se așterne din nou uitarea.

„Mister“ nu este un termen satisfăcător, dar cum altfel să-i spunem? Are o sută de nume, toate inadecvate. A fost numit Binele, Adevărul, Frumosul, și toate acestea la un loc. Filozofii îi spun Realitatea Absolută, sau Ultimă. Mysticilor creștini el le este cunoscut ca Divinitatea, iar creștinilor în general, ca Dumnezeu. Este *Brahmā* și *Paramātman* al hindușilor, Iubitul sufiștilor, *Dao*¹ (*Tao*), sau Calea daoiștilor (taoiștilor). Denumirile buddhiste variază în funcție de context: *Nirvāṇa*, Pântecele Dharmei, Aseitatea, Vidul, Lumina Clară, Mintea Unică. Vorbele înțeleptului chinez *Laozi* (*Lao-tzu*)², îl redau astfel: „Calea

¹ În cartea aceasta, numele și cuvintele sunt transliterate conform romanizării Pinyin, dar fără diacritice. Pinyin este sistemul standard folosit în Republica Populară Chineză. Transliterarea tradițională (potrivit sistemului Wade-Giles) este oferită imediat după cuvânt).

² *Laozi* (*Lao-tzu*) a trăit în secolul al VI-lea î. Hr.. A fost primul filozof al daoismului (taoismului) chinez și presupusul autor al lui *Dao-de Jing* (*Tao-te Ching*), o scriere daoistă fundamentală. Savanții moderni se îndo-

care poate fi concepută nu este Calea Eternă; Numele prin care poate fi numit nu este Numele Etern.“ Recent, unii psihologi au sugerat necesitatea „integrării“ sale cu ceva ce merge mult dincolo de noi înșine. William James s-a referit la aceasta indirect. Dacă viziuni frecvente și clare ale sale nu ar genera impulsul compătimitor de a comunica beatitudinea, ar fi preferabil să nu folosim niciun nume. Numele creează legături. Insondabil prin cea mai penetrantă cercetare științifică, misterul poate fi intuit, dar niciodată cuprins – și atunci, cum să-l numim?

Misticii și poeții au șansa supremă ca el să le apară uneori pe negândite în viziuni; extrovertiții sinceri, dacă se întâmplă să-l zărească, au un șoc care le amenință sănătatea. Incomodați, ei încearcă să-l alunge ca pe o aberație mentală – sau aleargă la medic!

Tentativele de a-l defini nu au mai mult succes decât căutarea unui nume. A spune că există înseamnă a exclude din el nonexistentul și a-l limita la ce înțeleg vorbitorul sau ascultătorul prin existență. A spune că nu există implică cealaltă latură a dilemei. Ambele concepte sunt prea grosiere pentru a-i descrie natura subtilă. A spune, cum fac mulți, că este minte pură, poate fi satisfăcător în anumite contexte, dar nu ar trebui tratat separat de materie, cu care este unit inseparabil. A spune că este simultan material și ne-material înseamnă să ne jucăm cu cuvintele.

Totuși, conștiința omenească nu se poate lipsi ușor de simboluri. Misticii realizați tind să-l descrie în termenii calităților

iesc că Dao-de Jing (*Tao-te Ching*) a fost scrisă de o singură persoană, dar admit influența daoismului (taoismului) asupra dezvoltării buddhismului. Laozi (*Lao-tzu*) e venerat ca filozof de către confucianiști și ca un sfânt, ori un zeu, de către oamenii de rând; în timpul dinastiei Tang (618—907) a fost adorat ca străbun imperial.

care-i sunt atribuite prin filtrul simțurilor lor: Lumină Clară, Vid Imaculat, Beatitudine Extatică, Iubire Infinită, Unitate Atotcuprinzătoare.

Intuițiile clare și profunde ale misterului nu sunt limitate la o anumită perioadă, regiune, tip de persoană sau credință religioasă. Cunoașterea lui provine din surse extrem de variate: cultele de misterii egiptene și grecești, druzii (așa se spune), popoarele indigene ale celor două Americi, oameni fără vreo credință religioasă anume și adepții tuturor marilor religii ale lumii. La modul general vorbind, autoritățile religioase par a se teme de el. Mistica a fost rareori încurajată (iar uneori reprimată cu sălbăticie) de Biserica Catolică și de cea Protestantă, de musulmanii ortodocși – adică nesufiști³ – și de confucianiști, deși fiecare dintre aceste comunități a produs un număr de mistici remarcabili. Motivul acestei atitudini pare să fie că misticii, intoxicați cu viziunile lor, nu mai sunt interesați de formele convenționale; asemenea artiștilor, ei aduc ofensă proprietății. Biserica creștină ortodoxă din Grecia și Rusia pare mai puțin ostilă, dar chiar și acolo prevalează religia exoterică și liturgică. Daoiștii (taoiștii), cândva misticii *par excellence*, s-au orientat în general spre magie(!). Hindușii, spre meritul lor peren, permit libertatea oricărui tip de credință și practică religioasă, dar chiar și printre ei misticii veritabili sunt o raritate.

³ Sufismul, scris uneori și sufiism, este o credință și o practică mistică islamică în care musulmanii caută să găsească adevărul despre iubirea și cunoașterea divină printr-o experiență personală directă a lui Dumnezeu. El constă dintr-o varietate de căi mistice menite să stabilească natura omului și a lui Dumnezeu și să faciliteze experiența prezenței iubirii divine și a înțelepciunii în lume.

Buddhismul este poate singura religie larg răspândită care, cel puțin în teorie, este pe de-a-ntregul mistică, fiindcă recomandă tuturor adeptilor săi practicarea controlului mental și dobândirea înțelepciunii intuitive. Dar chiar și așa, printre buddhiști, oamenii angajați activ în căutarea sublimă nu sunt atât de mulți pe cât s-ar putea crede, cu excepția câtorva școli și secte printre care se numără și *Vajrayāna*.

Confirmarea purității experienței mistice se găsește în gradul înalt de unanimitate observabil în încercările de a-i descrie natura. Descrierile făcute de oameni foarte îndepărtați în timp și spațiu seamănă frapant, mai ales în privința a patru factori diverși: imposibilitatea de a descrie riguros o experiență care transcende toate conceptele pentru care există cuvinte; tendința pioasă de a reconcilia toate experiențele religioase cu doctrinele favorite; interdicția din anumite societăți de a exprima concepții care nu concordă cu doctrinele dominante; și nevoia de a face descrieri inteligibile și acceptabile pentru alții.

Unanimitatea subiacentă care caracterizează scrierile mistice ale tuturor credințelor este bine prezentată în *Filozofia perenă* a lui Aldous Huxley. Dacă, așa cum susțineau cinicii, experiența mistică nu este decât iluzie, material oniric, este straniu că bărbați și femei aparținând unor medii atât de diferite au suferit de-a lungul secolelor aceleași iluzii și au visat aceleași vise.

Niciunul dintre cei care au avut câteva experiențe mistice intense sau prelungite nu se îndoiește de validitatea lor, dar intuițiile sunt atât de greu de comunicat încât singura dovadă care poate fi oferită marelui public este virtuala unanimitate a misticilor. Nici valoarea acestor experiențe nu este ușor de demonstrat. Din punctul de vedere al societății, ele trebuie să pară

dăunătoare, căci un mistic nu poate subscrie la valorile mundane mai mult decât pot inorogii să se comporte ca albinele sau furnicile. Cu toate acestea, oamenii care au avut asemenea experiențe le privesc ca pe cele mai de seamă întâmplări din viața lor: ei sunt chinuiți de setea de a le retrăi și a prelungi beatitudinea veșnic. Posibilitatea de a atinge frumusețea, adevărul și extazul la cote neasemuite face firească renunțarea la toate celelalte scopuri.

Din nefericire, viața modernă nu este favorabilă apariției spontane a acestei experiențe; oamenii sunt atât de obișnuiți să-și umple timpul liber cu distracții fără noimă încât doar arareori suprafața minții lor este calmă. Savanții sunt prea ocupați cu investigarea detaliilor fluxului exterior ca să acorde suficientă atenție celor care vorbesc despre un adevăr sublim ce poate fi descoperit în interior; dar trebuie spus că atitudinea lor refractară față de experimentarea tehnicilor despre care se presupune că duc la acea descoperire e în dezacord cu spiritul de investigație științifică. Motivul este, fără îndoială, durata lungă pe care o presupune experimentarea acestor tehnici în vederea atingerii unui scop de a cărui existență ei se îndoiesc.

Necesitatea căutării sacrului

Există un număr mic de norocoși cărora misterul sacru li se revelează fără să-l caute, și alții care acceptă afirmațiile misticilor desăvârșiți și au încredere în realitatea lor. Pentru aceștia ar fi de neimaginat să nu-i caute sursa misterului și să nu rămână acolo pentru totdeauna. Pentru ceilalți, concluziile care ne sunt impuse de examinarea imparțială a destinului uman ar trebui să

fie destul de cutremurătoare pentru a ne face dornici să încercăm toate mijloacele prin care să-l transformăm în ceva mai puțin tragic. Odată cu trecerea tinereții, curcubeul vieții își pierde strălucirea; bulele sclipitoare se sparg una câte una și „zidurile temniței“ se strâng.

Chiar și cei care scapă de calamități fizice majore precum boala, foamea, sărăcia sau munca istovitoare găsesc că fericirea este evazivă. Este adevărat că în țările avansate sărăcia extremă devine tot mai rară; puține femei mai mor la naștere sau își pierd inutil copiii din lipsă de îngrijire; pe străzi nu mai poți vedea copii de pripas desculți; nu mai există hoarde de copii subnutriți, nici cadavre devorate de câini și muște la margine de drum; muzicienii nu mai mor de tuberculoză în mansarde înghețate; copiii nu-și mai ard trupurile strecurându-se pe hornuri pline de funingine și nu mai târăsc poveri grele pe scări interminabile. Dar chiar dacă ignorăm cele trei sferturi ale rasei umane care încă mai trudesec asemeni(asemena) unor bivoli doar pentru simpla subzistență, cine poate spune că viața aduce mai multe bucurii decât neazuri? Cu toate că foamea este întotdeauna foame, frigul este întotdeauna frig și durerea întotdeauna durere, plăcerile diminuează prin repetare; adevărata satisfacție îi este mai puțin familiară gurmandului decât îi este pâinea măgarului uman care asudă toată viața într-o moară de zahăr din Est. Mai mult, se pare că acolo unde bogăția abundă, sărăcia și nesiguranța nu au fost înlocuite de fericire, ci de o plictiseală și o frustrare crescânde. Acceptând orbește viziunea mecanicistă asupra lumii, ne-am pus toată credința în progresul material. Dar cu ce rezultat?

Necesitatea disperată de reajustare radicală a scopurilor poate fi dedusă din înmulțirea fără precedent a cazurilor de de-

reglare nervoasă, din crimele fără motiv săvârșite de copii bine hrăniți și bine educați, din exemplele hidoase de cruzime în masă făptuite de națiile civilizate la o scară demnă de Attila sau de Ghinghis Han și din viteza terifiantă cu care ne îndreptăm spre abisul distrugerii mondiale.

Ce bucurie ar fi să găsim mijloace de satisfacție durabilă, care să confere existenței noastre un sens și să alunge cruzimea și frustrarea! Satisfacțiile estetice și intelectuale sunt supuse aceleiași legi a diminuării prin repetiție ca și formele mai grosiere ale plăcerii senzuale. Religia organizată seamănă prea adesea cu un receptacol uscat din care apa vieții s-a scurs demult. Ce bine ar fi dacă oamenii ar urma sfatul atât de prețios: „Privește înăuntru“ și s-ar angaja în căutarea sacră!

Fără îndoială că oamenii care reflectează vor fi de acord că, până și în cele mai privilegiate comunități, enormul progres social și științific din ultimele două secole a contribuit mult mai puțin la summumul fericirii omenești decât ar fi fost de așteptat, în afară de faptul că a produs noi pericole. Ei își vor da seama cu ușurință de necesitatea unei noi abordări, dar probabil că nu mulți vor avea răbdare cu cineva care oferă drept remediu o religie orientală. Au trecut vremurile când persoane cu minți misionare puteau proclama cu voce găunoasă că ei și tovarășii lor sunt singurii reprezentanți ai voinței divine și toți cei care gândesc altfel vor arde veșnic în flăcările iadului. În general vorbind, oamenii au respins soluțiile religioase la caracterul nesatisfăcător al vieții și îi privesc pe cei care le propun ca excentrici, bigoți, sau ambele.